

Ігор Макарчук

Житомирський державний університет імені Івана Франка
аспірант (Україна)

e-mail: stalker_ua333@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7944-0417>

ResearcherID: GPC-8753-2022

Частини особливого призначення в боротьбі з повстанським рухом на Волині

Анотація. Метою статті є висвітлення створення радянською владою Частин особливого призначення на Волині. Визначення їх ролі в боротьбі з місцевим повстанським рухом та осередками підпільних антибільшовицьких організацій регіону. **Методологія.** При написанні статті використані базові принципи історичного пізнання: історизму, науковості, об'єктивності. Конкретні пошукові завдання дослідження вирішувались засобами проблемно-хронологічного (оптимальне залучення тематичної літературно-джерельної бази); історико-порівняльного (аналіз різних джерел та формування відповідних положень й висновків дослідження); критичного аналізу (критичне ставлення до різних джерел) методів. **Наукова новизна** полягає у комплексному дослідженні генези створення та діяльності Частин особливого призначення на Волині, їх участі в боротьбі з повстанським рухом регіону на основі неопублікованих джерел. Введено до наукового обігу і проаналізовано новий джерельний матеріал, зокрема архівні документи, важливі для розкриття проблеми. **Висновки.** Новостворені підрозділи ЧОН Волині активно були включені в боротьбу з повстанським рухом ще на етапі свого формування. Восени 1921 р., готуючись до Другого зимового походу влада застосувала їх для оборони основних міст на маршрутах руху повстанських груп Юрія Тютюнника. Після поразки цього походу повстанський рух регіону дещо пішов на спад. Новою загрозою для радянської влади стала підпільна антибільшовицька організація – Волинська повстанська армія. Участь у її ліквідації також взяли підрозділи ЧОН. Після цього повстанську діяльність продовжували лише окремі керівники і відділи. Значно активізувались кримінальні елементи. В таких умовах потреба в існуванні великих підрозділів ЧОН відпала, їх функції успішно виконували правоохоронні органи. Тому влітку 1924 р. почалось їхнє розформовування.

Ключові слова: Частини особливого призначення, повстанський рух, Другий зимовий похід, бандитизм, Волинська губернія.

Постановка проблеми. Тематика дослідження Української національної революції 1917–1921 рр. включає в себе вивчення повстанських рухів. У цілому, по всій Україні повстанський та підпільний рухи 1920-х рр. досягали великого розмаху, що ускладнює сьогодні їх вивчення і комплексний аналіз. Поразка українських національних сил у боротьбі за державність у ході Української національної революції зумовлена низкою факторів. Серед них можна виділити організацію радянською владою збройних загонів для боротьби з повстанським рухом. Важливим джерелом дослідження антибільшовицького руху, зокрема на Волині, є розкриття діяльності частин особливого призначення, які боролися з повстанцями.

Аналіз джерел та останніх досліджень. У сучасній українській історіографії з'явилися дослідження і праці, які висвітлюють повстанський та підпільні рухи окремих регіонів України в контексті всеукраїнського. Так, Д. Красносілецький (Красносілецький Д., 2017) проаналізував діяльність повстанських загонів націоналістичного спрямування в антибільшовицькому русі в 1917-1921 рр. Повстанський рух Поділля охарактеризовано Я. Гальчевським (Гальчевський Я., 2011). Це дає змогу більш детально вивчити особливості повстанського руху конкретного регіону, зокрема Волині. В дослідженні цього питання дається взнаки відсутність достатньої кількості джерел, оскільки, наказів і програмних документів щодо повстанського руху та організацій 1920-х рр. залишилось дуже небагато. Якщо говорити про окремі повстанські відділи чи організації, то вони взагалі відсутні. Часто, чи не єдиними джерелами стають радянські документи, зокрема про підрозділи, що брали участь у боротьбі з повстанцями. Однак, як і кожне джерело, такі документи вимагають критичного ставлення та детального аналізу.

Метою статті є висвітлення обставин і мети створення Частин особливого призначення на Волині та аналіз їх діяльності в боротьбі з місцевим повстанським рухом.

Виклад основного матеріалу. Після повної окупації території України нова влада зіткнулась з рухом опору місцевого населення, який набув як стихійних, так і більш організованих форм. Масовий повстанський рух був загрозовим для утвердження радянської

влади в прикордонних українських губерніях, особливо в контексті повернення з-за кордону армії УНР і продовження бойових дій. В умовах післявоєнної та революційної розрухи, загальної втоми населення від війни і масового дезертирства з Червоної армії утримувати порядок на значній за розміром території було складним завданням. Тримати велику за чисельністю армію в таких умовах можливості не було. Тому виникла потреба мати додаткові воєнізовані відділи, які б підтримували продподаткову компанію та були опорою влади на місцях, де не квартирувались військові частини. Такими новосформованими підрозділами, на які було покладено обов'язки боротьби з повстанцями стали Частини особливого призначення (ЧОН). Їх почали формувати і на території Волинської губернії.

Саме наказом Київського військового округу УССР від 9 травня 1921 р. за № 1049/265 було покладено початок формування кадрів Частин особливого призначення Волині. На тимчасовій основі на посаду начальника ЧОН Волині було призначено Васильєва. Основою для формування частин став Окремий Волинський комуністичний полк (колишній Саратовський) і тим самим наказом надано розпорядження про облік комунарів Волині. В наказі № 2 від 25 травня 1921 р. віддається розпорядження про те, що Волинський Комуністичний полк особливого призначення має формуватися по структурі польових частин Червоної армії. До полку також входив Губернський відділ всеобуч. В складі полку було створено два батальйони (ДАЖО. Ф. П-1. Оп. 1. Спр. 176. Арк. 1).

Як відзначалось в радянських документах, основними завданнями новостворених частин були: присутність ЧОН, як міри попередження контрреволюційних і бандитських злочинів в районах їх розташування, організація внутрішньої оборони населених пунктів України, відкриті виступи ЧОН для боротьби з бандитами (ДАЖО. Ф. П-1. Оп. 1. Спр. 171. Арк. 4). Загалом, ЧОН Волині мали таку структуру і місця своєї дислокації: штаб полку з командирами, штаб батальйону і 1 рота – м. Житомир, 2 рота – Черняхів, 3 рота – м. П'ятка, штаб 2 батальйону і 1 взвод 6 роти – м. Новоград-Волинський, 4 рота – Овруч, 5 рота – Полонне і 6 рота – м. Ізяслав (ДАЖО. Ф. П-1. Оп. 1. Спр. 176. Арк. 140). 24 червня 1921 р. 4 рота, що знаходилася в стані формування, силою обставин була залучена в боротьбу з організованим в повітах повстанським рухом, спільно з повітовим політбюро під командуванням командира роти Гайдукова. Відділ діяв в Покалівській волості, в лісовій місцевості хуторів Манурхово та Короки, що в 30 верстах Північно-західніше м. Овруч. Як зазначалось у документах, «зіткнень з бандами відділ не мав, але своєю появою примусив бандитів здатись. З'явилось 25 чоловік на чолі з помічником Гарася – Євтисем і Деркачем Петром» (ДАЖО. Ф. П-1. Оп. 1. Спр. 176. Арк. 143-144).

8 липня 1921 р. призначено командувачем Комуністичним полком особливого призначення Панкора. До цього ж часу завершилась передача всеобучу і була встановлена постійна дислокація частини. В подальшому розпочинаються регулярні стройові заняття зі змінним складом, який не проходив курс навчання 96 годинної програми по 6 годин у тиждень. Станом на 14 липня 1921 р. формування частин Особливого призначення за межами Житомира відбувалось не достатньо швидкими темпами, тому наказ №6 вимагав швидшого завершення їх формування (ДАЖО. Ф. П-1. Оп. 1. Спр. 176. Арк. 1).

15 і 24 липня 1921 р. участь ЧОН в боях з повстанським рухом була відзначена на Овруцькому напрямку. 25 серпня 1921 р. з четвертої роти виділився відділ в 14 чоловік під керівництвом Захарова, який діяв в районі Покалівської та Словечанської волостей 8 днів, але на цих напрямках зіткнень з повстанцями вони не мали.

У серпні четверту роту перейменовано у восьму (ДАЖО. Ф. П-1. Оп. 1. Спр. 176. Арк. 143-144). Полк було інспектовано окружною комісією, в заключенні якої відзначено недостатність матеріальної частини полку. В цьому ж місяці відбулась робота по згладжуванню недоліків і остаточно завершилось його формування, а відвідування військових занять первинним складом досягло максимальної кількості (ДАЖО. Ф. П-1. Оп. 1, Спр. 176. Арк. 1).

1 жовтня 1921 р. була ліквідована змова в м. П'ятка перемінним складом шостої роти полку. За агентурними зведеннями вдалося встановити, що вночі очікувався напад повстанців на містечко з метою захоплення складу з озброєнням. Для недопущення цього нападу було виділено 14 комунарів зі складу шостої роти полку, які вночі оточивши будинок, де зібралися повстанці, захопили в полон п'ять з них, які були озброєні. Полонених було передано до Губчека. (3 бойових епізодів ЧОН на Волині, 1922, с. 2). 30 жовтня 1921 р. восьма рота взяла активну участь в розкритті змови в Словечанській волості, але завдяки недосвідченості агентів повітового політбюро, затримати змовників не вдалось (ДАЖО. Ф. П-1. Оп. 1. Спр. 176. Арк. 143-144).

Радянська влада завдяки своїй агентурі була добре ознайомлена про плани штабу армії УНР з організації повернення в Україну. Тому в своїх звітах радянські органи відзначали, що план Петлюри про вторгнення в кордони радянської України почав здійснюватися в кінці жовтня 1921 р. Відносно невеликі групи, добре споряджені і обмундировані, були важко вловимими, розсипались по глухим хуторам Олевського району Волинської губернії. Прикордонна смуга, в

.....
яку входив Олевський район, посилено відвідувалась контрабандистами і шпигунами. Радянські прикордонні малочисельні частини не в змозі були впоратись з цим і обмежувались вилученням окремих злочинних осіб. Посилений підвіз продподатку до зсипних пунктів, посилене вантаження і посилене заготівля палива на розробках району, безсумнівно, були враховані повстанським командуванням. В районі поширювались прокламації, в яких отаман Петлюра, вказуючи на час наближення великого повстання, писав що необхідно знищувати комуністів, не здавати продподаток, руйнувати мости і залізні дороги.

Як зазначали учасники ЧОН у своїх спогадах, що «відділи бандитів в більшості йшли вночі хуторами, що крайнє ускладнювало виявляти їх напрямок руху». Встановлено, що групи, які переходили кордон, склались з 4 Київської, 6 Стрілецької і 3 Залізної петлюрівських дивізій. Вночі 9 листопада 1921 р. в 10 верстах південніше Олевська проходив загін зі штабом, керований Тютюнником чисельністю до 2000 чоловік, при 20 кулеметах, який на світанку не затримуючись взяв напрямок на Зубковичі, Янча-Рудня. Для їх затримання проводились операції маневровим просуванням відділів 44 дивізії, але зв'язку з Олевськом цей відділ не мав. Вночі в Олевськ прибув 395 полк з батареєю, розквартирувавшись в околицях міста.

У спогадах членів ЧОН зазначалось, що операція велась повсталими кулаками із сіл Радобрель, Суцани, Андрієво, Юрево, Журжовичі, Сабачин під командуванням петлюрівських інструкторів. Наступ на Олевськ вівся трьома групами: перша чисельністю близько 50 чоловік при 2 кулеметах з боку Барбаровки, друга до 45 чоловік при двох кулеметах з боку Радобрель і третя до 70 чоловік вздовж залізної дороги з боку Коростеня. Стрілянина тривала більше години після чого повстанці в усіх напрямках були зупинені. Коли почалось переслідування відступаючих, було захоплено близько 10 полонених і така ж кількість вбитих. З боку ЧОН в цій операції 2 поранено. Із захопленого наказу було з'ясовано, що в районі Олевська діє перший повстанський Олевський полк зі штабом в селі Юрово (що в 20 верствах північніше Олевська). Польовими частинами захоплена при переслідуванні застава першого повстанського полку. До 17 листопада 1921 р. відзначена повна ліквідація повстанського руху в Олевському районі (3 бойових епізодів ЧОН на Волині. Олевський загін особливого призначення, 1922, с. 1).

У листопаді місяці третій Волинський Комуністичний полк, перейменовується в четвертий окремих Волинський полк особливого призначення. Після розгрому військових частин Тютюнника восьма рота вимушена була періодично переводитись на казарму, у зв'язку з тим, що він, відступаючи залишив багато своїх агентів в повітах, які вели підпільну роботу. Тільки в останніх числах грудня роту було знято з казармового становища і особовий склад почав поповнювати свої військові знання (ДАЖО. Ф. П-1. Оп. 1. Спр. 176. Арк. 143-144).

Особливо активних дій ЧОН Волині по боротьбі з повстанцями в січні і лютому 1922 р. здійснено не було. З архівних документів відомо, що «з кадрового складу Овруцького окремого взводу виділялось два озброєних відділи для допомоги ГПУ: 21 січня 1922 р. в складі 15 багнетів, під командою командира кулеметного взводу товариша Макеєва для затримання кримінального бандита Гарася і 2 лютого 1922 р. в складі 6 чоловік для вилучення зброї у місцевого населення. Пошуки першого відділу завершилися безрезультатно, оскільки бандит Гарась, швидше за все, будучи повідомлений співчуваючим йому населенням, встиг втекти і по прибуттю відділу на місце призначення, його не знайшли. Другим відділом вилучено: 1 револьвер, 1 драгунська гвинтівка. Обома відділами взято 15 заручників з бандитськи налаштованих елементів». Збройних зіткнень не було» (ДАЖО. Ф. П-1. Оп. 1. Спр. 176. Арк. 179).

Хоча в звіті радянських органів відділ Гарася відзначений як кримінальний, але, разом з тим, уникнути арешту цьому керівнику повстанців вдалося саме завдяки місцевому населенню, яке його повідомило.

З початком весни влада готувалась, що повстанський рух знову відновить активну діяльність. 6 квітня 1922 р. восьма рота перейменовується в Овруцький окремих взвод особливого призначення. 14 липня 1922 р. взвод вирушив на святкування першої річниці ЧОН, святкування відбулось з великим піднесенням, в якому приймали участь профспілки, радянські установи і гарнізон. На святі в той же день було вручене нове знамено підрозділу. 23 липня 1922 р. відділ з 12 чоловік під командуванням Гайдукова, виступив в Гладковичську волость Овруцького повіту, для затримання повстанців Дідковських: Костянтина і Висля, які сховались і зіткнень не було.

Органи ГПУ виявили в деяких повітах губернії осередки масштабної підпільної організації під назвою Волинська повстанська армія (ВПА). Серед тих військових більшовицьких частин, що дислокувались і несли службу на Волині місцеві відділи ЧОН також були залучені до операції з затримання учасників ВПА. Зокрема в ліквідації вказаної організації брали участь такі окремі взводи ЧОН губернії: Овруцький, Коростенський і Полонський, а також курсанти окремого нештатного батальйону ЧОН Волгубпартшколи. Ці військові частини в часі самої операції діяли під керівництвом представників ГПУ.

26 вересня 1922 р. у зв'язку з призовом в армію новобранців 1901 року та через відсутність в Овручі військових частин, Овруцький взвод ЧОН був переведений на казармене положення. Його завданням було нести охорону міста й забезпечити підтримку порядку. В цей час радянськими органами проводиться активна підготовка до ліквідації ВПА. Зберігалась також небезпека того, що ВПА почне втілення свого плану повстання на Волині значно раніше (ДАЖО. Ф. П-1. Оп. 1. Спр. 172. Арк. 36-37).

На території Овруцького повіту діяла Овруцька повстанська дивізія на чолі з петлюрівським агентом Титом Базовським. У самій операції з ліквідації ВПА Овруцький відділ ЧОН брав активну участь, надаючи збройну підтримку органам ГПУ. Для забезпечення від повстанських відділів що могли вторгнутись в Овруч з числа Овруцького взводу ЧОН були сформовані і виставлені польові караули та дозори на всіх підступах до міста.

Також в рамках плану з ліквідації ВПА Овруцький взвод ЧОН отримав завдання знищити місцевого отамана Гарася. Для цього було сформовано групу силою вісім чоловік, яка під виглядом повстанців мала б зв'язатися з відділом отамана Гарася і знищити його (ДАЖО. Ф. П-1. Оп. 1. Спр. 173. Арк. 3-4).

У цю групу входили також місцеві бійці ЧОН, які брали участь в більшовицькому партизанському русі на території Овруччини в попередні роки, отож мали досвід партизанської війни і добре знали місцевість. Керівник цієї групи був відомий для повстанців, тому щоб підпільники не впізнали його особу, він вийшов на зв'язок з ними в гримі. Таким чином, цій замаскованій під повстанців радянській групі вдалось зв'язатися з Гарасем і заманити його відділ в пастку, знищивши під час бою двох його бійців і одного поранивши. Проте ліквідувати ватажка їм не вдалось. Залишки загону Гарася і сам отаман змогли вирватися з пастки й відірватися від переслідувачів (ДАЖО. Ф. П-1. Оп. 1. Спр. 173. Арк. 22 зв.).

Усі місцеві частини ЧОН, що брали участь в операції з ліквідації ВПА, були переведені на військове положення. Вже після активної фази операції місцеве командування ЧОН відзначало, що найбільша активність була проявлена Овруцьким окремим взводом ЧОН, який брав участь в ліквідації так званої «Овруцької повстанської дивізії» (ДАЖО. Ф. П-1. Оп. 1. Спр. 174. Арк. 5).

Дії інших взводів ЧОН в Коростенському і Полонському повітах були менш активними. З цих двох підрозділів лише бійці Полонського взводу ЧОН (відділ в числі 25 багнетів) брали активну безпосередню участь в затриманні учасників ВПА. Полонський взвод знаходився на військовому положенні з 6 по 13 жовтня 1922 р. (наказ № 13), а Коростенський з 7 по 9 жовтня 1922 р. (ДАЖО. Ф. П-1. Оп. 1, Спр. 173. Арк. 3-4).

Після завершення операції всім учасникам ЧОН, що брали в ній участь, була висловлена подяка від командування. Особливо було відзначено курсантів окремого нештатного батальйону ЧОН Волгубпартшколи та їхнього командира – Івановського, а також особовий та командний склад Овруцького взводу ЧОН. Як заохочення командира Овруцького взводу ЧОН – Гайдукову було видано з суми комісії по покращенню побуту кадрів 5000 рублів (ДАЖО. Ф. П-1. Оп. 1. Спр. 171. Арк. 10).

Загалом розкриття такої масштабної організації як ВПА стало другим серйозним ударом для повстанського руху Волині після поразки Другого зимового походу. В 1923 р. повстанський рух ще більше пішов на спад. Свою діяльність продовжували лише окремі розрізнені підрозділи, на чолі яких були керівники з досвідом. Активізувались і кримінальні бандити, які нерідко діяли під маркою повстанців. У звіті з 1 липня по 1 вересня 1923 р. зазначалось, що «проявляють активність банди Гордія – 9 чоловік і «Золота п'ятірка» обидві в Шепетівському окрузі, банди Гарася – 8 чоловік, Деркача – 8 чоловік, Костюшко – 6 чоловік, всі три в Коростенському окрузі. В цей період відзначається систематичне псування і крадіжки телеграфних проводів та ізоляторів на лініях: Житомир-Київ, Житомир-Коростень-Мозир і Коростень-Олевськ».

На початку 1924 р. органами радянської влади фіксувалось «посилення активності діючої в Шепетівському окрузі банди Гордія і збільшення до 9 чоловік банди Гарася, яка діяла в Коростенському окрузі. Також внаслідок злочинного відношення адміністрації Коростенської тюрми щодо її охорони 10 лютого 1924 р. обеззброївши охорону, з неї втекло 8 чоловік бандитів, які об'єднались в шайку під керівництвом Василевського, збільшили чисельність за рахунок кримінального елемента до 12 чоловік» (ДАЖО. Ф. П-176. Оп. 1. Спр. 176. Арк. 285).

Зі значним спадом активності повстанців і розгортанням кримінального бандитизму потреба в існуванні великих підрозділів ЧОН знизилась. Їх функції успішно виконувались міліцією на місцях. Згідно наказів Револуційної військової ради СРСР за № 448/97 і 788/139/a і Командуючого ЧОН СРСР від 27 червня 1924 р. № 25/13, окремі частини особливого призначення в районі розташування територіальних дивізій мали бути розформовані, а в тих районах і округах губерній, які розвернутими територіальними частинами не охоплені, окремі ЧОН зберігались на попередній основі у з'єднаннях не вище батальйону з підпорядкуванням їх Губвоєнкому. На основі наказу Командуючого збройними силами і Частинами особливого

.....
призначення України і Криму від 7 липня 1924 р. за № 726/1 на території Волинської губернії належали до розформування Управління ЧОН губернії і 34 Коростенська окрема рота, при чому весь кадровий і міліцейський особовий склад останньої передавався в 44 стрілецьку дивізію. Залишались в підпорядкуванні Губвоєнкома восьма Житомирська окрема рота і сьомий Шепетівський окремих батальйон (ДАЖО. Ф. П-176. Оп. 1. Спр. 176. Арк. 305).

Висновки. Таким чином, новосформовані ЧОН Волині брали активну участь у боротьбі з повстанським рухом. На початковому етапі створення і розгортання цих частин вони були залучені до операцій проти дрібних місцевих повстанських відділів. Знаючи про підготовку нового походу армії УНР в Україну, радянське керівництво завчасно перебазувало загопи ЧОН до найбільш імовірних пунктів руху повстанської армії Юрія Тютюнника. Активну участь чонівці взяли в обороні м. Коростень та м. Олевськ. Після поразки Другого зимового походу повстанці не проявляли особливої активності. В 1922 р. на Волині слідчими органами було виявлено підпільну організацію ВПА. Влада почала готуватись до її ліквідації, залучивши до цієї операції і підрозділи ЧОН. Найактивніше з цих відділів діяв Овруцький взвод ЧОН, який був залучений до охорони міста Овруч, надавав збройну підтримку органам ГПУ, а також провів окрему операцію з ліквідації отамана Гарася. Самого ватажка знищити не вдалось, але було ліквідовано кілька старшин з його відділу. Коростенський та Полонський взводи ЧОН взяли менш активну участь в ліквідації ВПА. Це стало черговим ударом для повстанського руху регіону. В таких умовах свою діяльність продовжили лише нечисельні підрозділи окремих повстанських керівників. Значно активізував свою діяльність кримінальний бандитизм. Згідно зі звітів відділів ЧОН їх вже не залучали до боротьби з повстанцями, залишивши лише охоронні функції. Потреба в існуванні цих частин відпала. Тому деякі підрозділи ЧОН Волині було розформовано або реорганізовано.

Подяка. Висловлюю щиро вдячність працівникам Державного архіву Житомирської області за сприяння в опрацюванні джерел.

Фінансування. Автор не отримав фінансової підтримки для дослідження, авторства або / публікації цієї статті.

Джерела та література:

Гальчевський, Я. (2011). *Проти Червоних окупантів*. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006». 360 с.

ДАЖО - Державний архів Житомирської області.

З бойових епізодів ЧОН на Волині. Олевський загін особливого призначення (1922). *Волинський пролетарій*, 14 липня. С. 1

З бойових епізодів ЧОН на Волині (1922). *Волинський пролетарій*, 15 липня. С. 2

Красносілецький, Д. (2017). Зимові походи та отаманщина національного вектору антибільшовицького повстанського руху. *Війна з державою чи за державу? Селянський повстанський рух в Україні 1917-1921 років*. Харків. 399 с.

Ihor S. Makarchuk

Zhytomyr Ivan Franko State University
Postgraduate Student (Ukraine)

Parts of Special Purpose in the Fight Against the Rebellion Movement in Volyn

Abstract. *The purpose of the article is to highlight the creation by the Soviet authorities of Special Purpose Units in Volyn. Determination of their role in the fight against the local insurgent movement and cells of underground anti-Bolshevik organizations in the region. Methodology.* When writing the article, the basic principles of historical knowledge were used: historicism, scientificity, objectivity. Specific search tasks of the research were solved by problem-chronological means (optimal involvement of the thematic literature and source base); historical-comparative (analysis of various sources and formation of relevant research provisions and conclusions); critical analysis (critical attitude to various sources) methods. **The scientific novelty** consists in a comprehensive study of the genesis of the creation and activity of the Special Purpose Units in Volyn, their participation in the fight against the insurgent movement in the region based on unpublished sources. New source material, including archival documents important for solving the problem, was introduced into scientific circulation and analyzed. **Conclusions.** The newly created units of the Volyn Military Police were actively involved in the fight against the insurgent movement even at the stage of their formation. In the autumn of 1921, in preparation for the Second Winter Campaign, the authorities used them to defend the main cities on the routes of movement of Yuri Tyutyunnik's rebel groups. After the defeat of this campaign, the insurgent movement of the region declined somewhat. The underground anti-Bolshevik organization, the Volyn Insurgent Army, became a new threat to the Soviet government. Subdivisions of the National Security Service also took part in its liquidation. After that, insurgent

activities were continued only by individual leaders and departments. Criminal elements became more active. In such conditions, the need for the existence of large units of the National Police disappeared, their functions were successfully performed by law enforcement agencies. Therefore, in the summer of 1924, their disbandment began.

Key words: Special purpose units, insurgent movement, Second winter campaign, banditry, Volyn province.

References:

Halchevskiy, Ya. (2011). *Proty Chervonykh okupantiv [Against the red occupiers]*. Kamianets-Podilskyi: PP «Medobory-2006». 360 s. [in Ukrainian].

DAZHO - Derzhavnyi arkhiv Zhytomyrskoi oblasti [State Archives of Zhytomyr Region]

Z boyovykh epizodiv CHON na Volyni. Olevs'kyi zahin osoblyvoho pryznachennya (1922). *Volyns'kyi proletariy – Volyn proletarian*, 14 lypnya. S. 1. [in Ukrainian].

Z boyovykh epizodiv CHON na Volyni (1922). *Volyns'kyi proletariy – Volyn proletarian*, 15 lypnya. S. 2. [in Ukrainian].

Krasnosiletskyi, D. (2017). Zymovi pokhody ta otamanshchyna natsionalnoho vektoru antybilshovytskoho povstanskoho rukhu [Winter hikes and Otaman region of the national vector of the anti-Bolshevik insurgent movement]. *Viina z derzhavoiu chy za derzhavu? Selianskyi povstanskyi rukh v Ukraini 1917-1921 rokiv [War with the state or for the state? Peasant Insurgent Movement in Ukraine 1917-1921]*. Kharkiv. 399 s. [in Ukrainian]

Статтю надіслано до редколегії 16.09.2022 р.

Статтю рекомендовано до друку 22.11.2022 р.